

נפתלי ה. טוקר: ראשי־פרקים לתולדות איש קטן נוסכו

איש קטן משתרך בחצרות ירושלים מוקפות בתי־האבן. מסתכל בשיפועי גגות משופצי רעפים אדומים. שם במרזבי קרנות יש רפידות־קש למצע יונים. בקלות הרגל טפס על צינור המים בשביל מלקוח הקן. בערמת הצייד להגניב יד אל הקן, להעלות בחפת האצבעות גוזלים לסחר הנערים.

פתאום נפל בכל אלו העליות משהו תמוה המצריך הסתר הטיפוס, לגנוב עינם של דרי הבתים. במקלות־חובלים באים הללו פתע על אלה המטפסים, כמרדפי פגעים רעים.

מה רעים הפגעים אצל אלה הנערים? על כך אין איש קטן יודע עד־מה. המבין לעת כזאת יודע כי קנאת יונים באלו החצרות אינה מרבה כלל חרון השכנים, משהו בלתי־מתפרש אחר נחשד בעליות־הגג של אלה הנערים, עד כי באים השכנים עליהם בלשון חורפת, מעין סורו סורו מזה ילדים.

איש קטן יוצא ובא מתחת לקימורי שערים, על קילופי טיחם פתילי אוזוב מציצים. תוהה הוגה על עצמו ועל אלה מדוע יצווה לילך מן המקומות האלה. שוב ושוב להחזיר במדמה את מסכת עלילת היונים שעל גג אותו בית בשביל לבחון המעשה, שעל חומרותיו נתן את הדין בידיהם החובלות של דיירי הבית.

אפשר תאמרו גזירת הכוכבים במסילותם להיות הוא דווקא בצד מרזב זה של בית, נלכד ברדתו ברשת ידי השכנים, בעוד אברהמלה פלינקער, מצד בלתי־נודע של גג זה הבית, מחליק פחז־כמים, נקי מכל פגיעה וחבורה.

סתומות תמוהות עלילות ילד. זה הפעם, כפעמי עתים במעשים אחרים, איש קטן נופל דווקא בפח של איזה איש לתת דין על מעשה מופלא־פשר בעוד אברהמלה פלינקער חכם להחליק רגליו לשלל.

פני תם לאברהמלה לפשר פליאת העלילות, סבר־פניו תמה על חקירת פעולותיו בצד הלא־נודע של גג אותו בית. אף־על־פי־כן יש פיקפוק טעם הספק, בחתום לב כל ילד, להרהר אחר תום הדברים והסבר של פלינקער זה, מדוע יהיו אותם צדדים בלתי־נודעים של גג הבית מושכים על מעשים שאברהמלה עושה בהם חוט של חשד? מחשבה מחשידה ראויה לבחינה במעשה אברהמלה עכשיו, ליד בורות המים שבחצר אחרת זו. להתחקות בעין עקומה אחר מהלכיו, מה פעלים אחרים בצדדים סמוי־ראיה, נפעלים תחת ידיו, לבד מפועל דילוי ומשא הפחים לבתים.

פועל דילוי המים בחצרות שפועי־בורות. מלוא שכר הדילוי והמשא משולם בכף שואבי החזקה. אלה הגברתנים, מטועני האסל, אשר ליד בורות־המים ניצבים שומרים להיות הפחים רק תחת ידם, גישאים מזה ומזה על כתפם בשווה. יש לכל אחד אחר להישמר כראוי פן יפתה לבו להתחרות בחזקת אלה השואבים, להיות

מפחית משכר משא הפחים, כדרך נערים אלה עכשיו בחצרות שפועי הבורות, בשביל לשדל זקנות הדיוטה העליונה, לשפור אותם עצמם בשכר כסף פחות מן המקובל אצל הגדולים, מטועני האסל והחזקה. הישמר על כן מאד מפגע ידם החזקה. פקח עתה עיניך, נער, מתוך עמדת-תצפית סתורה, מאחורי מיגפה הבורות, להסתכל באלה מפוחי השרירים המגובעים בכל זרוע נטויה של אלה, והתירא בצעדך בצדי החצרות להוליך משא פחים במחתרת אל זקנות הדיוטה של מעלה, בדידות אלמנותן לוקחת לב אברהמלה שבי, להרעיף דווקא עליהן שידולים בשביל להיות מושכר על-ידן לפועל המשא והשאיבה. שוב ושוב אל זקנה שחוחה זו, על מעקה דיוטה נשענת, ולרטוטת אברים אחרת, יושבת בפתח מדורה, שידולי אברהמלה נדברים על לבן. גם מטעם זקיקותו לכסף המשא והשאיבה, ובעיקר כשלוח-מצוה לדחק הבית והמשפחה.

אל יהי טורח הנערים במים נחשב למאומה. הנה פומפה זו, לצד הבור עולה מתיצבת, מכבר ימים כאבן שהיו לה הרבה הופכים. עכשיו נדונים המים לדילוי בתשליך הדלי והחבל. אחר-כך יש פחד הגברתנים עליהם, המצריך נשיאת סחור-סחור של פחים במחתרת, להיות בלתי-נראה למטועני השרירים והאסל.

איש קטן נושא פחים מים שנים במעלות דיוטה עליונה. מסתכל בזקנות ניצבות פתח להורות דרך הפחים. עין עקומה נפזלת להליכות אברהמל במים, רגליים חמקמקות לו כאיילות להקדים מהלכי משאיו, להיות מובלע כחטף בצדדים סמויים. הנה הוא פה נבלע במבואי בית, נעלם מעין כל תצפית, כאיש המבקש לדבר עם עצמו בשלי. אחר-כך אין לדעת אורח צאתו מן הבית ודבר בואו שנית אל דיוטה אחרת במשא פחיו. הנפש התבונית לא תלך שולל אחר סתם היפלעות במבואי בית שאינה מרוקמת במהותה משהו מכל אותן סתומות שבחשד.

פלינקער אברהמל חכם להחליק רגליו לשלל. זה הפעם כפעמי עתים במעשים אחרים, איש קטן דווקא נלכד ברשת שכנים של דיוטה עליונה, לתת דין מעשה מופלא פשר. בדרך הפתאום הנה בא הדבר. בעוד הנער כך, על משא פחיו, במבואי מדור בית זקנה אחת, בא קול אשה ככרוכיה, להעביר את האוזן משלוות קשבונה. אפשר אכן כי טעם זיקנות לקול, זו הזיקנה המשוועת ממקום כלשהו את טבע שברה. ואגשר גם כאלה וכאלה בני טעמים משולים. מה שאין כן טעם הזעקה באמת, עניינה אינו עולה כלל על לב הילד. על כן לא נדחק להעיף תצפית עין אל מעבר לכל חלון מבואו חוצה, להתוודע להתקהלות אנשים קטנה ליד בית מדור זקנה אחת.

אכן בלתי-מתבארת המיית אנשי ארץ. היוסדותם יחד על איש קטן, במבואי מדור בית זקנה אחת, בלתי נודעת לילד עד כי נסבו על בית הימצאו ממש. ממש ממש בידיים שעירות, מיובלות שאיבה, עומד על הילד איש בריון מנושאי האסל להביא על ראשו הקטן טלטלת גבר. מי הוא זה ועל מה זה הוא, אין דעת הילד בטלטלתה צלולה להרהר. כאב השערות במריטתן טורף את לבו לחוג ולנוע כמי שנהפכו עליו ציריו. אחר באה נפילתו פרקדן בשלולית מי פח שפוכים, ומשלח יד האיש וביעוט הרגל להרבות על גוף הילד מכאוב.

מבחוץ צבא אנוש עלי-פתח, לוטש בשקט מבטיו מפחד אלימות הגבר נושא האסל. מכה האיש מכה בלי הרף לשבור אילמותו של ילד, בשלולית ארץ פרקדן שוכב. לשמוע מה דברי אמת לו לשאלת ה"איפה" וה"מדוע", הנזרקות בתוקף גברות לאוזן הקטן הדוויה. גם זקנה, אותה אחרת, ניצבת לנוכח פני המחזה לצוות על הלמעלה ועל הלמטה את הבלתי מוברר לאזני השומעים בקולות. אחר-כך יש סוף-סוף אמיץ אחד מני צובאי הבית, הנועז לפייס את קצף הגברתן המכה, מדאגת הפגעים העלולים ביותר להרע לשכוב אין-אונים זה, בשלולית מים מפורקד שתוק. אכן ראויים דברים רפים לשפך חמת המציק, המכה בלי הרף. אך בעיקר בזקקת התמצעות של גוף בממש, לחצוץ בין הנצים. גם יש אותה זקנה אחרת, מן הצד בפה תנים מיללת, כלפי מעלה וכלפי מטה מצווחת דברים על קשר, כי נמצא קשר בין זה הילד הנתפס, בחכמה ילביש עתה על פניו מסכנות, להכמיר לב כל רואיו, לבין ילד אחר נמלט. בדיוטה זו היו השנים שואבים במים ונושאים לזקנות פחים. אלה הדברים האחרונים המלבים רוח חדשה בגחלי חרונו של איש האסל, להוסיף מתנת רגל מזיקה, מזכרת לדבר אותה חזקת שאיבה הנתונה אך לנודעים בתצרות. גם התראת קללה שלא ליראות פני המקום שנית מפעם נושאי האסלים.

ב

מטוען פגעים איש קטן מהלך בצדי דרך. עיניו שולחות לגבהים בהייה דומעת לדרוש בעננים אחר חידת העלילות. נפשו בוחנת אחר סגולת אברהמל, מדוע דרכו בזריות צלחה להחליק רגליו לשלל. דין איש קטן להתכמס עמו כמנהג הפנים-אל-פנים, עין נוכח עין להתמיה לאזני אברהמל את פליאות ההוויה, מדוע תהא זו בוררת בשרירות מנהגה דווקא את הנער באופן קבוע להתנכל לו בפגעי בני-אדם על מעשים עלומי-פשר.

אזניים קשובות לאברמלה פלינקער לקול מדרשי-הפליאה מסופרים לפרטים פנים-אל-פנים. אחר-כך מגיד אברהמלה דברי הגיונותיו לאיש קטן, לפשר פליאת המכות, עשו כן אלה שואבי החצרות, אל-נכון מפאת חזקתם על בורות המים, שלא יפתה לב אנשים אחרים להתחרות ולהפחית משכר הפחים, כדרך שהם הנערים עשו אצל זקנות הדיוטה העליונה. מן הראוי היה אפוא לאוזן איש קטן שתהיה חדודה ביותר לרחשי הווית החצרות, כאופן שהיתה פקוחה וערוכה אצל אברהמלה, להקדים לשמוע כל אותה המיית השואבים בטרם נוסדו יחד, בשביל לקדם כל פן של רעה ברגלי מנוסה.

דברי הגיונות טובים לספר כל אוזן נתמהת, אף גותנים אחיזה לישר הדורי האירועים. אף-על-פי-כן תלויים בכל אלה ספקות מצריכי-עיון, בלב איש קטן עצורים למועד אירוע אחר, תרגש לבוא בקרב ימי המחרת.

מועד אירוע אחר הנה לנגד עינינו מתרגש-ובא. איש קטן בחבל מגידי תהלים מתחבר, להימנות על שכירי-לילה מגידי תהלים על משמרת מתים. הסכת דע מגידות מסכנה זו, הדורשת מאת הגמנים עליה סליקות מכל פחד נפטרים, במחשך

חצות שרועים כסויי סדינים על רצפת חדר קרה. גם נרות מרעידי כתלים למראשות המת ולמרגלותיו שתולים בתוך שלולית של אגלי שענה. אל אור הנרות הללו ראש המגיד נרכן להאיר כתובי התהלים. זו שמירת מתים, מיובבת בלחשי הזיזשבים בסתר. הגדול במגידי החבורה במשמרת כל הלילה יתלונן לבד, להיות נכון על מסכת תהלים עד לבוא המטהרים בבוקר. מה שאין כן מגידי התהלים הקטנים. פחד ליל-שימורים עליהם, פן תצודם תנומת עיניים. על דרך שכיבת-פרקדן לצדו של מת החדר בכיסויי תכריכיו. כנודע בשערי כל החצרות מעשה נער אחד. על כן יהיו הקטנים על משמרתם בזוגות ולחילופים.

באופן זה הגה לפנינו לילה איש קטן. על שרפרף של עץ, בבית אשר על רצפתו שרוע מת. עין עקומה בולשת אחר אברהמלה פלינקער, לבחון מה דברים אחרים לו מלבד מקרא התהלים. אמת כי אין לב השנים מסולק פחדי מתים ולילה. בבדידות זו האפלה, מהובהבת ארבעה נרות-גשמה, אפשר להם ליורדי-דומה שיטילו אימתם על החי המתחבר לקהלם. על כן עין הנער רודפת אחר כתובי התהלים, עד כי לא נשאר לכוח המדמה כל ריוח פנוי לדימויי מתים.

לילות חורף אפלים בבתים אשר על רצפתם שרוע מת. איש קטן על שרפרף של עץ, לצדו של אברהמלה פלינקער טורח בתהלים. אמת כי מחשבת הילדים נתונה לאשמורת-חצות, להיות אז קשוב ביותר לקול רגלי האיש, מן החוץ יבוא להחליף משמרת המגידיים.

הנה אכן בחצות לילה זה, כחצות כל הלילות, איש גדול פוסע אל הבית. הספת ושמע למצעדי גבר שאינם הולמים בנהת, כהישמעם בפעמים אחרות. אלה סממנים שיש להם הבחנה ושיעור באזניו החדודות של אברהמלה פלינקער. מה שאין כן אצל איש קטן. עיניו רצות אחר כתובי התהלים להשלים מכסת הפרקים עד לבוא המחליף אל הבית. גם בהיפנס הלה אל החדר עיני אברהמלה משכילות להכיר בפנים אחרות של האיש, כי יש בהן אותו משהו מפניו ייטיב לבוס. אך חלונות החדר מוגפים, ובפתח איש החברה-קדישא ניצב שוטר בחוזק-יד.

זאת הפעם לכודים השנים בין המצרים. איש קטן עדיין על תהליו אינו יודע דברי פורענויות שהכיר אברהמלה מכבר. על כן גם ידע פלינקער זה להקדים התיצבות נכנעת לפני תוקף איש החברה-קדישא. להיות מסור למישושי בדיקה, שידי הגדול עושות בו בדיקדוק גדול, בחיפוש אחר משהו נסתר. גם יודע אברהמלה בחכמתו להאיר את עיני הגדול לנקיון אותם כיסים שידי האיש לא ירדו לסוף הימצאם.

איש קטן על שרפרף של עץ סוף-סוף בנפש הומיה. עיניו מסתכלות אחר סגולת אברהמל, להחליק רגליו לשלל, באין לאיש גדול כל מציאה אסורה עליו. הלב רועד מפחד פליאות ההוויה, שמא תהי זו עכשיו מתנכלת להכותו בפגעי איש החברה-קדישא. מעטה זה הפחד הוא אשר נותן כר להחשדה בעיני התקיף, שוטר הפתח. בדיקדוק גדול יביא על איש קטן חיפושי ידיים האמונות אצלו ביותר בקיבורי מתים.

אכן, במהרה, את אשר יגור הנער מכיס מכנסיו בא לו: שטרות הקשורים בגמי נושרים ממטמוני כיסיו להתגלגל על הרצפה. שני הצדדים מדהימים עיניים על

שטרות חדשים אלה מקרוב נחשפו ממטמונם. אך בעוד אצל איש קטן מבולבלת ההוויה מטעם החזיון המשונה הנה אצל איש החברה-קדישא מתבררות דווקא הקורות, בנחשד בלבו מאותה שעה שנגלה לאזניו דבר הגניבות מכתים אשר מתי-לילה בהם.

איש קטן צופה ויודע פצעים וחבורות הנכונים אצל זה להכות. אף-על-פי-כן אין ראשו מתכנס מאחרי ידיים פרושות לגונן. עין-בעין מביט הילד על אגרופי האיש הבאים על פניו בעצמה. גם במעידתו ליד זה השרוע בתכריכים אין פגעים שעליו דוחקים בו להיות בהול אחר מוצא של מפלט. במהרה הנה שב הוא להתיצב בלי מורא של מכות-ידיים, ופניו כנגד הגדול משוות בנכונות לכל חבורה טריה.

איש גדול נבוך על זאת. אפשר זו מידת כניעות לגנב, הנתפס בבושתו על-חם. גם אפשר כי כל זה הוא עוז הגזלן המרהיב כנגד תופסיו כך. על כן מה-גדול הפלא בשמוע אזניו פתאום דברים אחרים, מדוברים בלחש מפני זה הילד. שוב שוב מגיד איש קטן על נקיון-נפשו, כי לא שולחה ידו מעולם בכסף רעהו. ודע ודע אמת אלה שטרי-הכסף כי ידיים אחרות במעלם, לא ידע הילד בבואם אל כיס בגדיו ובצאתם. אחר-כך מסופרים קורות אחרים, אשר משהו בעלילתם תמיד על ראש הילד בא: סיפור פרשת היונים שעל גג אותו בית, על מעשים מופלאי-פשר שבתם נתן הוא הדין בידיהם החובלות של דיירי הבית. אחר-כך בחצרות שפועי-הבורות תמיד היה פלינקער אברהמל חכם להחליק רגליו לשלל.

דברי איש קטן שקטים, חודרים אל לב איש החברה-קדישא. משהו בכל זה אכן אומר דרשני, מדוע דרכו של אברהמל בזריזות צלחה, להחליק תמיד רגליו לשלל? תחבולה כלשהי מרקמת והולכת בשביל להפיל את הגנב בפה. תחבולת-ערמה המצריכה שיתוף שבחשאי בין השנים. להיות איש גדול וקטן נכונים למועד לילה אחר, בבית אשר על רצפתו שרוע מת.

איש קטן שומר פתחי פיו גם אחר-כך בפגשו את אברהמל בחדר. זה תוהה תמה לקורות חיפושי חצות, מה העלו כיסי איש קטן בגורלות, והלה אינו מגיד מכל אותם שטרי כסף אשר נמצאו במטמוניו. כי איש החברה-קדישא ציוה עליו אשר לא יגיד. למען יהיו התולדות בעלמים מאברהמל. יהיה מאמין כאילו יגיעת כל החיפושים העלתה חרס ביד המחפש.

פני אברהמל בפליאה משונה. עיניו מדדות על כיסי איש קטן בשתיקת מבוכה. אחר-כך הוא שב לשאול במין גימגום של אינו יודע לשאול בשביל למשוך בלשון איש קטן דברים שהם אצלו בגדר פליאה. גם חידות חד אברהמל אחר-כך בערמה, לתהות מה כסף יש לאיש קטן במטמוניו.

סתומים דברי איש קטן לחידות אברהמל. בלתי-מתפרשים במכוון. יהיו אצל אברהמל חידה, מתפרשים לכאן ולכאן.

הנה בא מועד לילה אחר בבית אשר יש בו מת. איש קטן על שרפרף של עץ אינו מחטיף הפעם כל מבט גנוב לבחון מה דברים אחרים לאברהמלה מלבד מקרא התהלים. עיני הנער רודפות אחר הכתובים בשביל שלא יישאר כל ריוח פנוי

למחשבה על-אודות הרשת הפרושה בזה החדר לגנב. יש גם שעה יעודה, מדוברת מראש עם איש החברה-קדישא לתחבולה. איש קטן יוצא אז לצרכיו מן החדר כטבע כל אדם לנקביו. אברהמל פלינקער, כשהוא לעצמו בזה החדר, לא יחמיץ שעה יפה כל-כך למעלליו. בזריזות של שד הנה רצות כבר ידיו ממגירת ארון לדפופה אחרת, לקנות במשיכה מתוך אחת מהן כיס של כסף-שילומים.

איש קטן עדיין משתהה בחוץ לצרכיו. באמת ניצב הוא בהסתר מאחרי חלון החדר להציץ בהתרגש התחבולה על הגנב. אכן גדולים מעשי אברהמל בהתראות פנים. בחכמת מאחיו העיניים הנה שב אל שרפרפו להיות משוקע בתהלים. עין לאיש קטן, מאחרי חרך חלון, רואה משב קטן של רוח המתנשב על גר לכבותו. עיניים לאברהמלה פלינקער אינן רואות משב קטן אחר של רוח, המתנשב על גר שני לכבותו. עכשיו עת שני גרות למראשות המת כבויים מאחיו פחד של מת את אברהמל. משהו בגרות העשנים מבהיל לנוס.

פתאום פתאום, אכן לפתע הפתאום, בהינשא רגלי אברהמל לנוס, באה מין יד של מת, מבין התכריכים מושטת, לסגור על רגלו בצבת האצבעות. זהו פחד המתים הגדול הקורע מגרון אברהמל את קול החרדה, לחלץ כל-עוד-נפשו-בו את הרגל מכף המת.

עין איש קטן רואה את רגל אברהמל נתונה באזיקי האצבעות כבתוך סד. אחר-כך קול דברים הוא שומע, מבין לתכריכים בוקעים צרודים: "כיס הכסף אברהמל, כיס הכסף, גנב מתים".

אברהמלה פלינקער חכם להחליק את שלל הכסף מכיס מכנסיו. אחר-כך בהולות רגליו בבריחה גדולה לתוך הלילה, ואין נפשו יודעת כמה ירבה שם שחוק, בבית הפחד, איש החברה-קדישא, ולשון איש קטן רינה.

ג

איש קטן יודע כי אברהמלה פלינקער יודע ענין תחבולת המת. גם אברהמלה יודע כי ידיעתו נודעת לאיש קטן. אף-על-פי-כן אין דובר דבר בין השנים. מישהו ודאי נוטר את הדבר בלבו.

לעת כזאת איש קטן חכם לעשות מעשיו במפורד. באותם ימים של פגרה, בהיותו מתעסק בדרכים הומיות בממכר עתונים. אין איש קטן מביא בסוד סחרו את אברהמל. בגפו יתיצב בפתחי מבואות, להכריז קול עתוניו בצמתים. אלה עיסוקים שעוף-השמיים מוליך את שמעם אל אברהמל, להיות אף הוא מחזיק אחריו, לקרוא קול עתונים בראש-חוצות. בטמון כל זה מזימה כלשהי נחרשת.

הנה לא יקפיד אברהמל, בצעדו בחוצות קריה במשא עתוניו, להיקרות גם לאותם פתחי מבואות בהם יתיצב איש קטן. איש קטן מביט צופה, חכם לשאת רגליו מצרה. חומק מדרך זו אל האחרת, לשוב כחלוף רגלי העובר למקומו. מה יבקש אברהמל לכל זה? דעת אדם לא תשער במדויק. די לאיש קטן הגיון הלב, המלחש לו להסתלק מפני עילות שאברהמל מחפש לתעלוליו.

פעם ועוד פעם, חדות עיניו של איש קטן לראות את אברהמל מרחוק, בטרם יספיק ליקרב אל המקום. בפעם אחרת מחכים אברהמל לבוא עליו במרמה. מדרך צדדית, עוקפת, מתגנב אברהמל כשועל, להתיצב פתאום פנים-אל-פנים. איש קטן, בעמידה שבבין-המצרים, מהדק אחיזתו באגד עתוניו, מחשב בלבו כיצד לברוח. אברהמלה פלינקער משים דווקא אגד עתונים שלו על גדר, להעמיד כנגד זה פנים של נוצח במערכה. זוהי שעת-כושר חטופה לאיש קטן לחמוק בפשיטת רגל, מיד גם להשתטח אפיים ארצה מפני רגלו המזיקה של אברהמל. זריז אברהמל בטכססיו. כמה וכמה גסיונות התעמדות מנסה איש קטן על עצמו, כל פעם מפליאה רגל אברהמל לעשות בו מיני תקלות. אף אגד עתוניו, עכשיו לצד גדר דחוייה, אין יד איש קטן משגת מפני מכשלות שאברהמל מהפך על רגליו.

הנה עתה מופלא בעינינו "פתאום" זה של אברהמל, מדוע ישוב פתאום ללכת, אל מקום ממנו בא תחילה שם הוא שב עתה ללכת. איש קטן צופה תמה על פלא המראה הזה, דורש בודק גסתרות הסתלקותו של אברהמל ומערומיה. הנה לא עשה אברהמל כל פצע באיש קטן, אף לא חבורה טריה, גם כסף העתונים במטמוני איש קטן צרור, מדוע אפוא חלף-הלך אברהמל. רק אגד העתונים מאותה גדר לקח. שוב ושוב בחינה מדוקדקת של חידת האירועים, אחר-כך שב איש קטן לאגד עתוניו, לצד גדר זו דחוייה, להכריז קול סחרו בצמתים.

קול איש קטן מצוויח בראש-הומיות. דע כי בממכר אלה העתונים משהו אינו כשורה עכשיו. יש דבר נחשד ביותר אצל אלה הקונים, הנוטלים עתון איש קטן לידיהם. עתון, עתון, אפשר כי בטמון שלך משהו טמיר ונעלם, בלתי-מבורר לאיש זה קטן. מדוע יהי כל איש קונה, נפחד אחר-כך להשליך לצדי דרך? איש קטן מביט תוהה על פלא עתוניו, שומע קול איש לאזניו לוחש, למלט עצמו חיש ממקום זה הפחת, אל סמטאות בהן תהיה לו נפשו לשלל.

איש קטן ניצב מצוויח אינו-יודע-מה. מדוע סוגרו דלתיים בזה השוק? היו שערי המבואות פתאום שוממים, כלו רגלי כל עובר-אורח. רק בצדי דרכים, אשר עינו מסתכלות לפניו, יש עתונים פזורי רוח, אנשים נפחדים השליכום. מה כל זה למה, תמה, איש קטן שומע שאוני מנועים קרבים מצד כל דרך. היזהר, היזהר, מזה הבלתי-נראה-הזה. כמה עצוב שעדיין אינו משוער בנפש איש קטן. דע כי רכב האנגלים מקיף עתה ארץ, לסגור על איש קטן מוצא של בריחה. איפה האנשים כולם, תוהה סוף-סוף איש קטן בפחד. טוב כי תהייגה אזניו קשובות לקול עוד איש, ממעמקי בית קורא לברוח.

"אנגלים עליך ילד, כרוזי-מחתרת בטמון כל עתון". איש קטן אינו יודע מה כרוזים בטמון כל עתון-מחתרת. אבל הוית השקט מאיימת פתאום ביותר לשאת רגלי מנוסה לתוך עקמומי הסמטות. בקפיצה ובדליגה וברגליים קלות איש קטן חומק רץ, שומע שריקות כדורים. מצד סימטה זו לנוס אל האחרת, תריסי בתים בדרכים מוגפים, מאחור פעמי מרדפים מהדהדים. שמע ילד עצת נבונים טובים, ממחבוא חצרות מרמזים לך דרך מפלט מכדורי האנגלים. איש קטן רץ כשד, אינו קשוב למל

חצר מקלט, כי אם לדרך אשר יעדה לבו לצורך משהו המתופן אצלו לעשות. מקצה סימטה זו אל דרך המלך, למקום שער השוק. שם אברהמלה פלינקער ניצב מכריז קול עתוניו, על גדר בית ינוחו סדורים בתוך אוגדנם. הפעם איש קטן חכם ערום להתליק עתוני אברהמל מאחרי הגדר כשועל, לשים במקומם מהר העתונים האחרים, בטמון כל אחד מהם כרוזי-מחתרת מוגנבים. עכשיו אין לצאת ממחבוא אחורי הגדר. רק להציץ בעד לחרך-תצפית מה הווה ומתרגש במראות שמנגד, בשביל לדעת אימתי פנויה הדרך מכל זעם אנגלים.

אוזן ילד קשובה, שומעת מעבר לסימטה פעמי מירדפים קרבים. אחר-כך רואה העין את האנגלים בממש, הנה מבוהלים המה לתור אחר זה ואחר זה מבין היהודים הנקרים בשער השוק והלאה. נפש האנגלי נדרכת ביותר למראה אברהמלה פלינקער, על עמדו ניצב בלי חת, קורא קול עתוניו בשער. אלה העתונים אשר תחת זרועו לפותים המושכים על עצמם את ידי האנגלים, לתהות ולמשש מה כרוזים טמונים במחבוא קיפוליהם.

אברמהלה פלינקער משכיל להעמיד פנים תמוהים של מה ולמה. אינו יודע כי הכרוז אורב על הגדר. זה הטעם כי לא יקפיד על פעלו של איש מוכר היין, הרואה את טורח יגיעו של אברהמל בסידור עתונים שבידיו, על כן יסור מדעתו לצד אותה גדר בשביל עתון לבית-היין.

כך כך הנה איש מוכר היין פורש להציץ בעין ממוצמצה, רואה כרוזי-מחתרת נושרים מטמון העתון, להיות חשופים לכל עין תצפית.

והאנגלי עדיין בתחום זה השער, רואה חרדת-פתאום האוחזת אנשים לברוח. אחר-כך רואה בצדי דרך כרוזים משועשעי-רוח, מתרפקים על גליון עתון, כמבקשים לנפשם מחסה בחיק דפיו. אחר-כך שולח האנגלי ידו לעתונים שעל הגדר, למצוא כל אותם כרוזים, עתה נושרים לצדי דרך להיות משחק למשבי רוח. אבל אברהמל איננו, החליק רגליו לשלל, אל מבואות שאין ידיעת האנגלים משגת.

ד

אברמהלה פלינקער יודע כי איש קטן יודע ענין הכרוזים בעתונים. גם איש קטן יודע כי ידיעתו נודעת לאברהמל. אף-על-פי-כן אין דובר בין השנים דבר. מישהו ודאי נוטר איזה דבר בלבן.

בצדי דרכים עצוב איש קטן על כל אשר נעשה במחתרת הכרוזים האלה. הוא ענין רע לתת לאברהמלה פלינקער כרוזים לצחק בהם לשעשועיו. עם לבו מדבר איש קטן שכל זה הוא ודאי רעיון-רוח. כי יודע הוללות לא יובא בסוד מחתרת. משהו אחר מאחרי כרוזי אברהמל.

בוקר צהריים וערב. גם כי תתמהמה חפה לה, בוא תבוא הפעם מזימה כלשהי בחצר החדר. איש קטן כימים-ימימה שב לעת הצהריים מביתו לחדר, שומע קול עגוז איתלולים מבעד לחלון החדר פנימה. מסתכל בעין כמוסה, רואה חבורת עולזים

בנערים, לראשם אברהמלה, על בימת המורה ניצב על נס. שתי ידיים לאברהמל
 מנפנות אל-על כרוזים, קולו הגה לכל אוזן מכריו נאום כרוזים שבידיו. פה
 טמון דבר, איש קטן יודע. מסתיר עצמו מאחרי השער לראות פנימה לחצר הגה
 כרוזי-מחותרת על אבני כל קיר דבוקים. איש קטן בהסתר מארב, כשועל ערום
 אורב לצאת אברהמל מזה החדר. אחר-כך ימהר לדלג מבעד לחלון פנימה למצוא
 בטמון ילקוט ספריו, מטמון של כרוזי-מחותרת. איש קטן פעמונים לו בלב, הולמים
 דינג-דנג. מביט צופה לכל עבר מי יש רואה מה. חכם זריו להציל נפשו מפחת
 הכרוזים, לשימם, שקט שקט, בטמון תיקו של אברהמל. עכשיו יש לשוב לחמוק
 בעד לחלון חוצה, בשקט של אין-רואים. לבוא אחר-כך אל החדר בסבר פנים
 מזויפים, לא ידעו לא ראו, לדידם לא היו כל דברים מעולם. העין מקדימה כבר
 מרחוק לראות מהומה כלשהי מתהפכת על החצר ברעש. אלה כרוזי הקירות, שמעם
 מיהר להגיע אל אוזן המנהל להבהילו לעשות מעשה מפחד האנגלים. בהמולה
 ובצהלת-ענות הומים הנערים אחר המנהל בסכינים ובמיני מסמרים לגרד כל שריד
 וזכר מאלה הכרוזים. גם איש קטן ברצים אחר הקירות והאבנים, אינו מסתכל
 באברהמלה פלינקער, מן הצד ניצב בעין פזולה, אינו יודע מה דברים איש קטן
 יודע. אחר-כך חזקה על הנערים פקודת המנהל להתכנס דחופים לחדר הכיתה, כל
 איש על כס-גדונים יושב, להיות נחקר ידו של מי היתה בתעלולי הכרוזים. ודע כי
 אמת האיש שבמחותרת לא היה מקנדס כך לאור יום בכרוזים. מי עשה, מי ראה,
 מי שמע משהו מה ?

אכן הגה לנגד עינינו ידו של אברהמלה מצביעה, מבשרת אל עבר המנהל באצבע
 צרידה. איש קטן רואה, נחפו אף הוא להתזיק אחריו באצבע.
 אברהמלה פלינקער מלשין ראשון על איש קטן, אותו ראו עיניו מדביק כרוזים
 בחצר החדר. איש קטן אחריו במלשינות אחרת: לעת הצהריים מן החלון הציץ,
 ראה את אברהמל בכרוזים מתעסק בחצר. זה אומר כרוזים כולם שלך, וזה אומר
 כולם שלך. "אחד מהם שקרן", אומר המנהל. "אחד מהם שקרן", אומרים התלמידים.
 איש קטן חכם לא להגיד יותר מזה דבר. גם אברהמלה פלינקער חכם לא להגיד
 דברים שייאמנו יותר אם יגידום אחרים. אל-נכון תוכננו אצל אברהמל הדברים
 מראש, להיות נער אחד מגיד עצת התיקים למנהל: אפשר כי הותיר המדביק משהו
 מכל זה במחבואי ספרים שבתיק. מן הראוי לחפש בתיקי שני הנערים. להיות
 השנים עכשיו מהפכים סדר תיקיהם על שולחן לראוות כל המסובים.
 אברהמלה פלינקער נותן עיניו לתיק אידו של איש קטן, אינו רואה עד כמה כרוזי-
 מחותרת גולשים מתיק שלו לחוץ, להיות נפוצים על רצפת החדר לשתיקת כל
 הצופים. מה שאין כן המנהל הנתפס לבהלת מירוצים אחר אלה הכרוזים, ללקטם
 אחד לאחד מכל צד נפוצותיהם, בשביל ביעור של אש בתוך פח שבקצה החדר.
 בעבור זה לא היתה דעת המנהל פנויה לראות בפעלו של אברהמל, בגדול כעסו על
 אלה הכרוזים, קם לפרוע מפלתו מאיש קטן בבעיטות ובאגרוף-יד.
 איש קטן מתחת לשולחן ולספסל מתירא, רואה חדר מעלה עשן. אחר-כך במקלו

טוחן המנהל כל פיה שבפח עד-דק, מסתכל רואה את אברהמל על רגליו כי פרועות הן לבעט. את המקל יקח עתה, על כן לעשות שפטים באברהמל. אחת לעשר במקל על גב אברהמל, בשביל קונדס כרוזים שבחצר. אחת לחמש על פנים, עבור שקרי לשון ועלילות. אחת לארבע על רגליו, על שום פרעות רגליים של עכשיו ועוד כהנה אחת ואחת על כל צד של גוף, על דבר מיני קורות עתים משכבר. על כיסאו ישב אברהמל במכאוביו, חושב הוגה, כרוזים אלה שנשרו ממטמוניו, הן משהו בכל זה אינו כשורה, מבולבל. ודאי גם ודאי כי הערים איש קטן לעשות כל זה כך, בגלל זה וזה שהיה אצלו בתיק כך. ודאי יש משהו בכל אלה שקרי איש קטן שאינו חלק כל כך. למשל הכרוזים שנשרו ממטמוני ספריו. הספת ושמע, אילו באמת כך היו הדברים לא היה אברהמל מעמיד אותו נער להגיד עצת התיקים למנהל, להיות השנים מהפכים סדר תיקיהם על שולחן. טענה ראויה לסתור, מכה על אוזן המנהל לשמוע מה עוד השגות להפריך לאברהמל ולגברים הטוענים עליו זכאי. יש גם ודאי משהו מפוקפק במלשינות איש קטן, כאילו מן החלון הציץ, ראה כרוזים ביד אברהמל בחצר.

איש קטן נדרש שנית, נחקר על-ידי המנהל היטב. מה היה באותה שעה, איך קרה כל זה? איך מן החלון כרוזים שבחצר ראה?
איש קטן במצוקה נמצא משקר בעדותו. דע כי מצד החלון המדובר אין כלל דרך תצפית לחצר.

"לענות ברעף עד שקר", מנסר קול המנהל. שוב ושוב מכל צד של חלון מסתכלות עיניו, אינן רואות כל חצר. איש קטן ברשת זו טמן מגמגם. לא כי, אף כי, כי, כי, כי... שומע קול מקל מכה על רגל המנהל. שב לתת סדר כלשהו לדבריו איש קטן. וידוי-אמת על מראות החלון לעת הצהריים הציץ. לגמגם באמת כי הוא הילד אשר שם כרוזים בתיק אברהמל, מפני אברהמל אשר ודאי שם לפני כן כרוזים בתיק איש קטן, כדרך אשר עשה אברהמל בעתוננים פעם אחת במקום אחר. ודאי וודאי שאברהמל הוא זה, אף-על-פי שבעצם לא ראה איש קטן מכל המראות הללו אלא את אברהמל ניצב על שולחן מורה וכורז באום-כרוזים אשר בידיו על נס. אוזן המנהל מלים "לפני" ו"מפני" תשמע. ידו כבר במקל אוחות לעשות לאיש קטן כאשר זמם לעשות לאברהמל גם עשה.

יחף וחשוף-שת איש קטן שרוע על שולחן, שומע קול "הושיעה את עמך", כך היה המנהל מונה ובמקלו מלקה. אחר-כך איש קטן שומע קול המקל למנין ה"והוא רחום" מלקה. אחר-כך אינו שומע כל קול מכה המונה. כי האדים המקל את בשרו מאד ואוזן אין לקולות.

איש קטן מופה עצוב בדרך לביתו. עיניו במזלות שמיים תוהות מדוע גורלו שלו כך, בעוד אברהמל במזל שועל, לפתות בני איש לתרמיותיו. בצדי דרכים מתעצב איש קטן עם לבו על כל הענין הרע הזה, שמא אין כל זה רעיון-רוח, ויודע הוללות אכן אפשר לו להיות מובא בסוד מחתרת. על משכבו בלילה מתהפך איש קטן, אינו מגיד דבר לבני הבית מסדר מלקותיו. מרה לו ביותר גפשו על משפט המנהל בחדר

כי מעוקל. על מקל-חובלים זה לב איש קטן דואב, זומם למצוא דרך השתמטות מבושת הנערים בחדר מחר. מה נסיבה תהיה מעמו עם בוקר למען יתפתה אביו להאמין בדבר הזה. איש קטן נועז בזה הלילה, יוצא אל המטבח חרש לתת שרט פצע על מצחו בלהב סכין. אחר-כך נותן לדם להיספג לתוך תחבושת שהוא עצמו עושה סביב ראשו כעטרה, להיות הדבר מבהיל את אמו בהשכמה להוליכו אל מרפאת "הדסה" הישנה.

איש קטן שמח על חופש זה היום עשה בשרט דם על מצח. בלבו יודע כי אלו אבקות-הצבעונים לא יעמדו לו לעת מחר בעמדו לפני אביו. איש קטן יוצא חרש-חרש למקום שאין בו רואים, לחתור בחוד מסמר בתוך הפצע, להביא על שרט הבשר זוהמת החלודה.

הפשה הפשה איש קטן הנגע בבשרו, פניו במין פריחה מצורעת. על משכבו בלילות נמסה ערשו בדמעתו, בגלל מצחו הנכאב עליו מאד. אף-על-פי-כן מתוקה שנת הנוקם גם אם גודדת היא. זו נקמת ילד קטן במנהל על משפטו כי מעוקל הוא.

כך-וכך ימים איש קטן דווי על משכבו. אחר-כך בא בוקר חדש איש קטן דורך בעוז דרכו אל החדר. ימי פצעו ומכאוביו עצורים בלבו מתוקים בטעם הנקמה שבהם. אל-נכון באו ימי חולי אלה אל נפש המנהל להחשישו שמא מפני מקל-חובלים הם.

שעה של טרם-צילצול. כלל הנערים במשחקי שחרית בחצר החדר. עיניים להם באיש קטן עתה בא, ודאי חומדות פצעים של מצח וכל אותם ימים טובים שיצאו נשפרים מהם. איש קטן עין גנובה לו לחזר אחר אברהמלה פלינקער מה פנים לו על כל זה. ודע כי אין לו כבר פנים בחצר החדר. גורש אברהמל מן החדר בבושת ובמקל נטוי, על כי בגניבתו נתפס ביד המנהל, ידו שלח במעילי מלמדים.

איש קטן הנה יושב בחבר הנערים בכיתה, מסכית לקול הרעבע הדורש חידושים בתורה. אינו יודע כי יש דבר המתרגש לבוא מאחרי הדלת. אחר-כך בבוא המנהל אל זה החדר אין איש יודע כי יש גם אורב מאחרי החלון בחוץ. איש קטן על כוננת נאום המנהל. דעו לכם שזה כך מפני תורת המצורע שדורש המנהל ברמז על אודות איש קטן: ודע ודע שאין הנגעים באים אלא על לשון הרע. נגעי מצח מפני שקרי כרוזים. אף על פי שאברהמל גנב. הנה מרים הצדקת דיברה לשון הרע במשה ונענשה בצרעת. סימן, סימן... אכן זאת תהיה תורת המצורע, זאת תהיה תורתו של ילד המשקר כרוזים על תיק רעהו.

איש קטן מחייך שותק, אינו מגיד סוד חוד המסמר ושכר ימי פגרה שלאחר-מכן. שומע שוב לקח המנהל לאזנו דורש: שומר פיו ולשונו שומר מצרעת נפשו. איש קטן מבקש סוף-סוף לצעוק כי שקר, שקר משפט המנהל. זו קריאת השקר היוצאת פתאום עכשיו מפני אברהמלה פלינקער, המטפס על אדן החלון החוצי, לעשות נקמת גירושו במנהל. "שקר משפט המנהל", מצחקק קול אברהמל לנאום תורת המצורע, "לא נגעי מצח כי לא שקרי כרוזים, איש קטן אמת דיבר, אני הילד הדביק כרוזים על קירות החדר". חי, חי, חי, על אדן החלון אברהמלה פלינקער שבע-רצון צוחק.

זהו רגע שאיש קטן אינו יודע מה. אך קולו אינו בוגד בו בקראו באדיר על עצמו שקרן. "אמת משפט המנהל", בא קול איש קטן אל נפש אברהמל כעקרב, "אני הילד טפלתי שקר על מדביק שלא הדביק".

"שקרן, שקרן", קמוץ אגרוף אברהמל אל עבר איש קטן, "אני הדבקתי, אני... בחוץ... אתר-כך..."

בחוץ אתר-כך, בין גדרות חצרות, אורב אברהמלה לאיש קטן לעשות בו משפט, להשכיבו פרקדן בחכמת הטכסיסים ולנענע כנגד פניו אגרופים.

"אני לא הדבקתי? ... אני...?" כך אברהמל באיום אגרוף על חוטם איש קטן, "אתה, אתה... הרי לא ראית בכלל".

"אתה, אתה לא מדביק כרוזים", כך איש קטן אמיץ כנגד אגרופי אברהמל הקמוצים, "אתה, גנב".

עכשיו מצמצם איש קטן-עפעפיים בשביל לא לראות את דרך האגרוף אל פניו. תוהה תמה על אגרוף קמוץ זה. מדוע יעשה פתאום רפוי. יתמהמה לעשות בפניו משפט. אתר-כך מתחמק איש קטן החוצה לדרך המלך, אינו רואה, אינו שומע, כי יש עיניים כלשהן המבריקות דמעה שם בין הגדרות.